

NOVOROČNÍ ZAMYŠLENÍ NAD TÍM, CO VIDÍME

Předěly času mají hluboký smysl, a to nejen z hlediska nutnosti ohraničení daňového období, plánování a účetnictví, ale i pro periodickou údržbu člověkovy mysli, duše a ducha. Velkomoravská univerzita strécovská a tetinská a zejména její stolec filosofie se ve svých extenzích pro veřejnost snaží pomoci lidem v tomto veledůležitém, avšak obvykle zanedbaném segmentu lidského života, snaží se vyjít jim vstříc a nabídnout pomoc, která by byla pro člověka srozumitelná, účinná a stravitelná. Je to dávné poslání filosofie i náboženství, oba tyto obory se však staly spíše buď duchamornou vědou nebo zasvěceneckým učením, jehož obsahu ani logice nemusí každý rozumět. Výuka filosofie a životní moudrosti na Velkomoravské univerzitě si bere jako výchozí texty anekdoty, ve kterých je nejednou obsažena stejná moudrost, jako v důstojných posvátných textech lidské kultury, leč však v podobě přístupnější a pochopitelnější. K letošnímu vstupu do superkulatého roku 2020 byla tedy vybrána právě tato anekdota:

Paní hraběnka jde se svým sluhou po lázeňské kolonádě, když tu náhle jí poryv větru zvedne sukni a přehodí jí ji přes hlavu. Paní hraběnka ve zlomku vteřiny položí kabelku a oběma rukama vrátí sukni její správnou polohu i funkci. Sama touto svou pohotovou a úspěšnou operací mile potěšena praví k sluhovi: „Johann, viděl jste moji duchapřítomnost?“ Sluha se chvíli zamyslí a praví: „Ano, paní hraběnko, viděl jsem vám ji. My, prostí lidé, tomu ale totiž říkáme jinak.“

Zrak je všeobecně považován za nejméně pravděpodobnější smysl, a co člověk vidí platí za nezpochybnitelnou pravdu a jistotu. Právě tato anekdota však svědčí o scestnosti této jednoduché představy, způsobující nespočet nedorozumění. Nedorozuměním je však už onen běžný výklad, vedený právě v rovině myšlení onoho „prostého člověka“. Toto zavádějící porozumění a výklad vidí věc tak, že to, co vidí sluha je totéž, co má na mysli paní hraběnka a jde tedy o prostý rozdíl lexikální, tedy slovníkový. Tak to bývá běžně chápáno – já to, co vidím, nazývám tak a ty nějak jinak! Takřka lze říci, že to je pohled onoho „prostého lidu“, jehož mysl není ani minimálně filosoficky kultivována. Tu je třeba především zdůraznit, že sluha Johann nejen nazývá viděné jinak, ale také i něco podstatně jiného vidí! Johann vidí holé ohraničené materiální konkrétno, zatímco paní hraběnka má na mysli celý dynamický kulturní kontext dané situace! V tomto kontextu je obsažena nejen společenskými pravidly

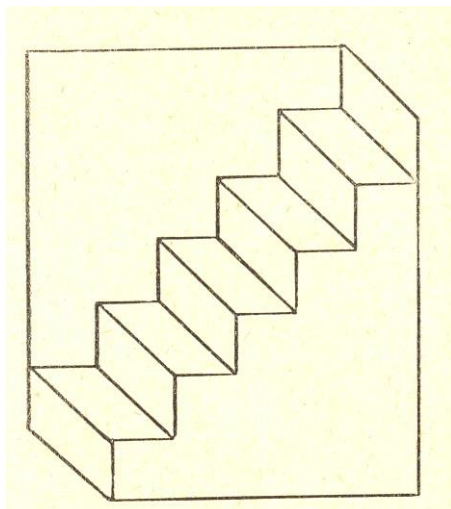
nadefinovaná nepřístupnost větrem způsobené situace, ale i pohybová elegance a rychlost, nabytá v hodinách tance, baletu a jízdy na koni. Vidět to, co vidí Johann a prostý lid, to je ona přirozenost, která je člověku dána. Vidět v témže pohledu fenomén „duchapřítomnost“ je o něco složitější, avšak bohatší, kultivovanější, kulturnější a civilizovanější.

V životě, vážení přátelé nejde obvykle pouze o prdel paní hraběnky, nýbrž o jiné, ještě závažnější fenomény, které prostý lid vnímá a nazývá jinak, než jak by bylo vhodné je vnímat a nazvat. Ono nové, kontextové vidění, není v žádném případě výsadou rodové aristokracie, a nikdo ho nedostane už do kolébky. Když milčickému rychtáři Františku Vavákovi kteréhosi mrazivého února na začátku 19. století spadla střecha nad stodolou, neviděl spadlou střechu, nýbrž viděl „zkoušku trpělivosti“, což bylo slovní spojení, nadané pozitivním významem. Člověk, odkojený Homérem, nebude v překážce, postavivší se mu do cesty, vidět kurevský úklad, nýbrž kus velikosti Odysseovy cesty, peripetii, která děj sice zdánlivě komplikuje, avšak ve skutečnosti ho obohacuje a jejího hrdinu vychovává a formuje. Hrdinu taková peripetie ovšem nezastaví, ale bude s ní zacházet jinak, a něco pozitivního si z ní s vděčností odnese. A bude za ni vděčen!

Civilizované zření je tedy založeno na tom, že člověk vnímá svět v kontextu dramatu, a to dramatu, směřujícího k dobrému konci. Něco takového nabízí i Odyssea, a ještě mnohem více Bible a jí předkládaný kontext lidského bytí. Bylo by ovšem chybou, a té se lze na této cestě snadno dopustit, vidět v myšlení prostého člověka způsobem jednoduché černobílé logiky chybu, zatímco „duchaplnost“ je „správně“. Johann má svým způsobem také pravdu, jenže je ještě něco nad a za tím, co on vidí, a právě o to v životě jde. Johann vidí dobře, ale je dobré vidět ještě lépe!

To, co budeme ve světě kolem sebe vidět, to je dáno zvoleným kontextem. Jedna a tatáž informace může v každém kontextu vyznít jinak, a v některém může být zcela nesmyslná. Četl jsem vzpomínku člověka, který pracoval dlouhodobě v Německu a jednou se vydal domů do Prahy. Jak tak jel po dálnici, tak viděl ceduli s nápisem „Uber plyn!“ což si přečetl německy jako „ýbr plyn!“, což mu nedávalo žádný smysl. Marně přemýšlel, co to může znamenat, až viděl další tabuli s nápisem „Praha 20 km“. I přečetl tu nesrozumitelnou tabuli znovu hezky česky jako „Uber plyn!“ a doslova - byl doma! Nesrozumitelný text je člověka schopen přivést až k zuřivosti. Svět, ve kterém je všechno jinak a všude na něj civí samá pr.el člověka trýzní a zraňuje. Zasaďte ho tedy do lepšího

kontextu! To může být jak ona zmiňovaná Odysseova cesta či jiné podobné látky, a nejlépe jistě biblické posvátné drama dějin spásy a vykoupení člověka, a vše nesrozumitelné se stane čitelným, nadějným a radostným!

O tom, jak lze různě vidět „jedno a totéž“, svědčí i spousta hříček, používaných v psychologii. Vezměte si třeba schody na přiloženém obrázku. Vedou nadějně zdola nahoru, jak se na schody sluší a patří, nebo nějak nesmyslně visí od stropu a můžete se o ně nanejvýš praštit do hlavy? V tom je dost velký rozdíl, a vyzkoušejte si sami, že není tak snadno „přeřadit“ z jednoho vidění na jiné. Také si všimněte, že nemůžete vnímat a vidět obě verze najednou, ale vždy pouze jednu nebo druhou, a stojí to určité úsilí, chce-li člověk vidět tu jinou, než kterou právě vidí.

V těchto obvykle skrytých skutečnostech je jak problém, tak i krása našeho lidského bytí. Změnou kontextu změní se i význam „textu“, který je do toho či onoho kontextu zasazen. V jedněch a týchž podmínkách se bude jeden člověk cítit šťastně a spokojeně, zatímco druhý se bude cítit jak nahý v trní. Zde žádná „objektivita“ není. Pouze lze říci, že věda, toto božstvo evropského novověku, ta učí člověka vidět jednotliviny a tedy právě to, co vidí sluha Johann. Právem se také říká, že věda uspokojí, ale nenadchne. Kontexty jsou mimo poznávací schopnost a kompetenci vědy, ta může nanejvýše mapovat, jak se bude v životních situacích chovat člověk, vidoucí tyto situace v oněch různých kontextech. Jeden se půjde vyzuřit střelbou do nicnetušícího davu nebo nenávisným řevem někde na náměstí, druhý vykoná skutek dobročinnosti a lásky, s nadějí a vírou, že právě to je v jakékoliv situaci právě to pravé.

Složitá situace evropské kultury vězí v tom, že se v ní sešlo a setkalo několik verzí mýtopoetických kontextů jsoucna, od mytologie Řeků a Římanů, přes mýty ostatních evropských národů až posléze po křesťanství. Věda, zrozená z vysokého hodnocení racionality se postavila proti mýtopoetickým „báchorkám“ a náboženství, a vše se zkomplikovalo jejich zaplétáním do politických a mocenských zájmů. Není zde ani prostor ani vhodná chvíle toto složité klubko rozplétat, lze pouze poukázat na to, že si věda i náboženství navzájem lezly do zelí a tak rafinovaně se za sebe navzájem převlékaly, věda za náboženství a náboženství za vědu, že je takřka na čase začít úplně od začátku.

Kontext našeho života, ovlivňující zásadně to, „jak ho budeme číst“ a jak budeme „číst“ i svět kolem nás, to je ten nejzazší horizont našeho myšlení. Právě tam, v oné oblasti mimo jakoukoliv vědeckou nebo praktickou verifikaci se rodí a formuje to, co bude daný individuální člověk vidět a prožívat. Tam leží i rozhodujícím předpokladem toho, zda se bude ze svého bytí radovat a bude šťasten, nebo bude vidět všude kolem sebe nepřátele, které je potřeba zničit, aby nezničili oni jeho.

Myšlenka velkomoravské univerzity strécovské a tetinské je založena na třech pilířích – Umění, lidskost a humor. Nic z toho není jen tak, samo sebou. Vše, má-li být v lidské mysli přítomno a konat tam svoje dobré dílo, vyžaduje přítomnost jistého globálního kontextu, který lze rovněž nazvat mýtopoetickým rámcem života. Tento rámeček si člověk nemusí vymýšlet – jsou již dávno založeny v dávných příbězích, které byly pro klamné přísliby lepší „vědecké pravdy“ odsunuty až na samý okraj kultury či vyhozeny na smetiště. Jsou však naštěstí nezničitelné. A tak je možno vidět svůj život v kontextu dávných obrazů pouti, na které hrdina potkává všechno možné, avšak všechno má smysl a hodnotu, všechno má přijmout, zpracovat a zúročit. Narazím-li na své cestě na překážku či šraňky, vidím Prozřetelnost či Řád, které po mně něco chtějí, k něčemu mne posílají nebo mne chtějí něco sdělit. Johann bude vyřvávat cosi o nesvobodě. I svoji artrózu v koleně mohu vnímat a vnímám jako jobovskou zkoušku, zda nepřestanu věřit v ten dobrý řád na tom nejzazším horizontu jenom proto, že občas kulhám.

Vážení a milí spolupoutníci na naší cestě světem a životem, přeji Vám tedy nalezení a spatření takového horizontu i kontextu, ve kterém bude text Vašeho života krásnou básní či písní, překážky se stanou peripetemiemi a závěrečná opona bude triumfem života! Johann sice vidí dobře, až moc dobře, je však možno vidět i lépe, radostněji a nadějněji! A vovovo vo tom to je!

Takže, na závěr:

PF 2020

VÁŠ MILAN KLAPETEK